

Volta al puig des Tossals Verds

Paratge natural de la Serra de Tramuntana

**Govern
de les Illes Balears**

Obra Social "la Caixa"

CATALÀ

Volta al puig des Tossals Verds

Paratge natural de la Serra de Tramuntana

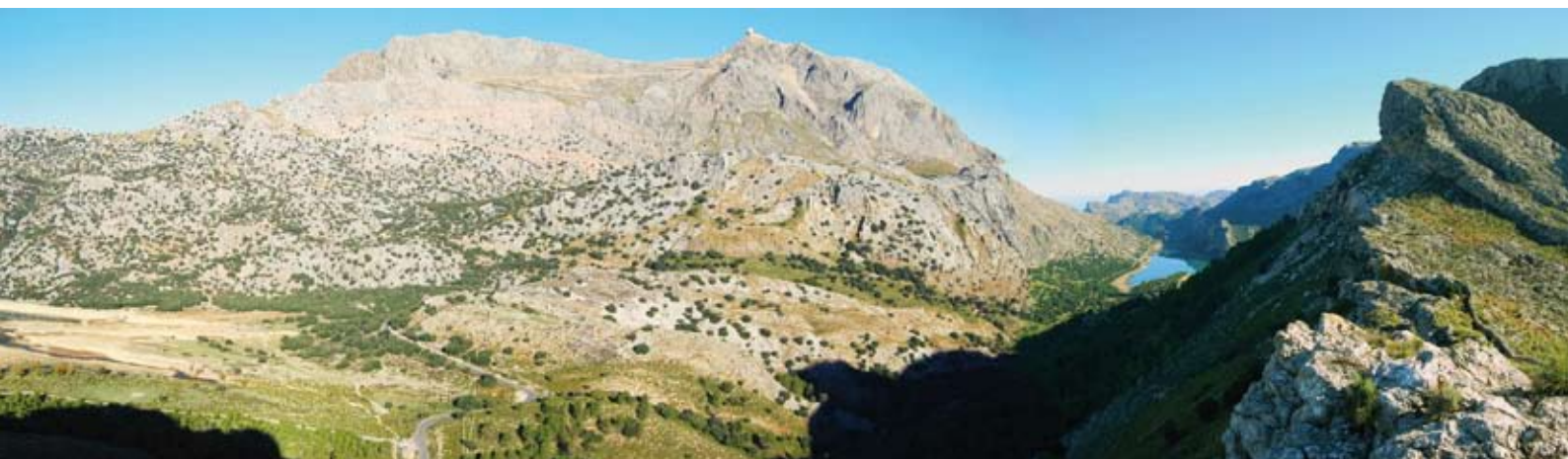
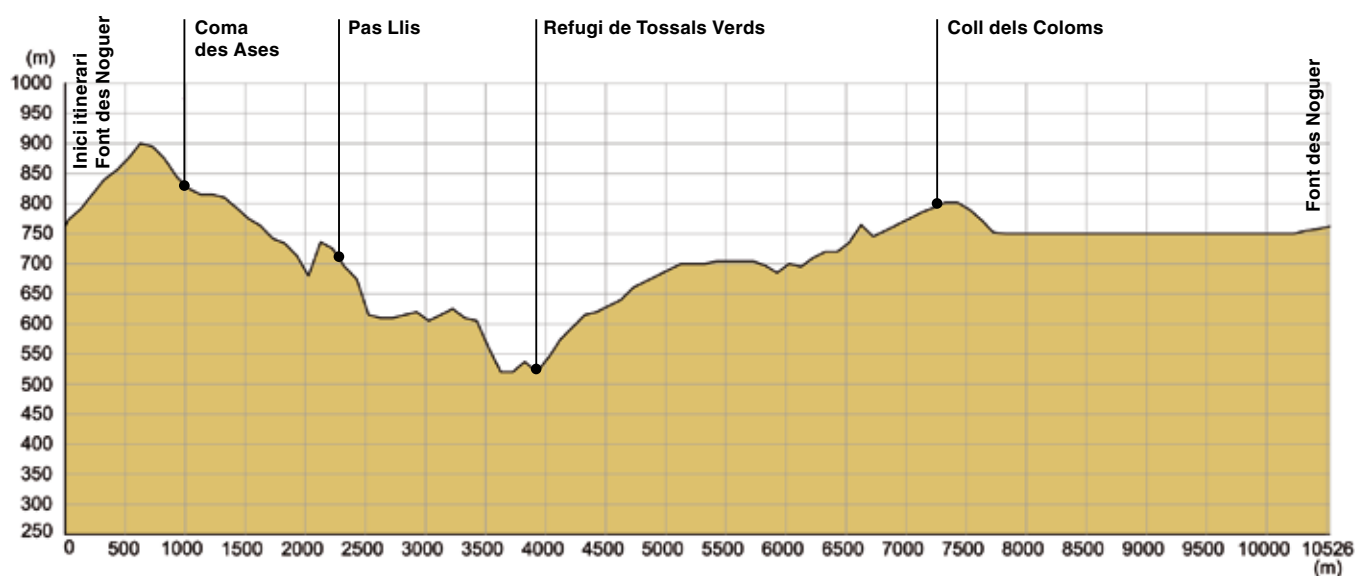
Aquest itinerari ens ofereix tots els ingredients necessaris per gaudir de la muntanya del Paratge natural de la Serra de Tramuntana: un paisatge indiscutiblement atractiu, les petjades d'antics treballadors de la Serra, una important varietat ecològica, la dolça remor de l'aigua del torrent des Prat... El resultat, un indret on encara és possible escoltar el vol i el cant dels aucells.

Dificultat: alta

Distància per recórrer: 10.5 quilòmetres (itinerari circular)

Durada: unes 4 hores

Cal estar en bona forma física, anar ben calçat i dur aigua i roba d'abric en els mesos d'hivern. Seguiu sempre les fites de pedra fins al refugi de Tossals Verds i les indicacions del GR-221 de tornada.

Vista del penyal del Migdia, el Puig Major i el puig de ses Vinyes des del coll de la coma des Ases (Foto: Gràcia Salas).

1. De Qulber a Cúber

L'itinerari comença a l'àrea recreativa de la font des Noguer, al quilòmetre 33,8 de la carretera Ma-10 d'Andratx a Pollença. Veurem a mà dreta un botador que passarem amb compte. A uns cinquanta metres, el caminó arriba a una paret seca i es desvia cap a l'esquerra pujant per un tram que fa successives ziga-zagues.

Quan pujam per la coma des Ases, i des de dalt contemplem el verd blavós de les aigües de l'embassament, ens costa imaginar que en altres temps, aquestes superfícies estiguessin cobertes de camps de cereals.

La finca de Cúber ja existia abans de la dominació sarraina. Aquest topònim, que antigament apareixia amb la grafia *Qulber*, és anterior al temps dels àrabs, a diferència de les finques veïnes d'Almallutx (*Almelug*), Binimorat (*Benimoratgi*) o l'Ofre (*Alofra*).

Després de la conquesta de Mallorca pel rei Jaume I, el terme de les *Muntanyes* va ser la part de l'illa que es va reservar el Rei, i es va repartir entre els participants de la conquesta. En el *Llibre del repartiment*, hi apareix amb una extensió de quinze jovades (una jovada era una mesura superficial agrària que equival a una extensió de terra que una parella de bous pot llaurar en un dia, aproximadament a 11,36 hectàrees).

La vall de Cúber vista des de les proximitats del coll de l'Ofre en un gravat del *Die Balearen*, de l'arxiduc Lluís Salvador.

Embassament de Cúber i del gorg Blau (Foto: Gràcia Salas)

Cúber, fins a principi del segle XX, fou una possessió dedicada sobretot a l'agricultura i la ramaderia ovina extensiva. Els aprofitaments agrícoles es feien al fons de la vall, on es trobaven les millors terres per a les pastures i el conreu de cereals. La inundació de la vall de Cúber l'any 1972 suposà la destrucció de les cases de possessió, dels horts i dels sementers i, per tant, la desaparició de les activitats agrícoles.

La gestió i l'administració de la finca correspon al Govern de les Illes Balears des de 1989. L'Empresa Municipal d'Aigua i Clavegueram de l'Ajuntament de Palma (EMAYA) és l'encarregada de gestionar i mantenir l'embassament i les canalitzacions que fan possible abastar d'aigua les zones urbanes.

2. De la coma des Ases al pas Llis

Quan el caminó arriba a la carena, hem de travessar una paret seca per un portellet sense barrera. Però abans, cal aturar-se obligadament a contemplar i guardar a la retina la imatge de les muntanyes del cor de Tramuntana. Seguim les fites baixant per la coma des Ases. Al collet, exposat com està a l'acció del vent, trobarem un bon exemple de la típica vegetació de l'alta muntanya mallorquina, amb l'aritja baleàrica (*Smilax aspera* subsp. *balearica*), que adopta la forma d'un coixinet. Fixau-vos que té les fulles molt petites; a vegades, no en té ni una.

Les grans extensions de carritjar dominen el paisatge. Aquesta comunitat vegetal s'ha vist afavorida, al llarg del temps, pel costum de cremar-la per obtenir pastura per al ramat, ja que el càrritx (*Ampelodesmos mauritanica*) crema fàcilment i té capacitat per rebrotar. Més endavant trobam clapes de carritjar i restes d'alzinar sobre esquetjar, amb algun gran exemplar de ginebró (*Juniperus oxycedrus*).

Poc abans d'arribar al pas Llis, ens podem aturar per observar algun exemplar de boix (*Buxus balearica*). Aquesta és una espècie vegetal relict, molt abundant a la flora de temps enrere. Avui està inclosa en el Catàleg Balear d'Espècies Amenaçades i d'Especial Protecció. El reconeixem per les fulles ovalades, lluints, a vegades d'un color verd esmorteït cremat pel vent i vermellós a l'estiu. La seva fusta dura era molt preuada per fer culleres i, fins i tot, per a l'ebenisteria.

Carritjar (Foto: Gràcia Salas)

3. Cap as Tossals Verds

Continuam fent camí fins a arribar al pas Llis. Fàcilment sabrem a què es deu el topònim. No és un pas d'extrema dificultat, ja que hi ha instal·lat un cable que farem servir per pujar. Es diu que des d'aquí, el vespre de Sant Joan, es poden veure els llumets de les bruixes creuant per un fil teixit amb or del puig de s'Alcadena al puig d'Alaró.

Fent petites pujades i baixades per un terreny ara més rocós arribam a l'oliverar des Tossals Verds, una mostra de l'encertat equilibri entre la natura i els aprofitaments humans. En poc temps ens topam amb un camí transversal davant una paret de roca. Giram a la dreta pel costat d'una barana de fusta fins al refugi des Tossals Verds. Actualment, amb aquest topònim es designa la finca, el puig i les cases de possessió. La paraula *tossal* fa referència a una "elevació del terreny no gaire alta, ni de pendent gaire rost, en una plana o aïllada d'altres muntanyes". L'adjectiu *verds* el podem atribuir a la coloració que dóna un abundant carritxar a una zona on, des d'antic, hi ha documentat un important aprofitament ramader.

Refugi des Tossals Verds (Foto: Gràcia Salas)

4. No hi ha sitges sense llenya

El refugi des Tossals Verds, gestionat pel Consell de Mallorca, ens convida a descansar una estona. Recuperats, seguim les indicacions del GR-221 en direcció a la font des Noguer. A la part esquerra del refugi, hi trobam el caminet empedrat que s'enfila fins a l'esplanada on hi ha les cases velles des Tossals. Abans d'arribar-hi, passam al costat d'un rotlo de sitja on es feia el carbó i una barraca amb una coberta de càrritx on vivia el carboner i la seva família.

Aquestes construccions de pedra ens recorden que no fa gaire la indústria del carbó era de gran importància per a la majoria de possessions de la Serra. Els llocs preferits dels carboners eren els alzinars, ja que la fusta d'alzina té una qualitat excel·lent per fer carbó. Per això, trobam la gran majoria de rotlos de sitja en els pendents poblats d'alzines.

*Bé passa la vida trista
un fadrí que fa carbó.
Jo vos puc dir, bona amor,
que per fer coure un sitjó
ha un mes que no us he vista.*

Rotlo de sitja i barraca de carboner (Foto: Gràcia Salas)

5. Coma, torrent i font des Prat

Reietó (Foto: Sebastià Torrens)

també amb teranyines i plometes, que fa moltes vegades en coves i forats, d'aquí el seu nom científic de troglodita.

Deixam enrere es Tossals per endinsar-nos en l'espès alzinar de la finca pública de la coma des Prat. De pedra en pedra, anirem alerta a no caure a l'aigua per travessar el llit del torrent des Prat. A vegades hi va a beure algun reietó (*Regulus ignicapilla*) rodonet, rabassudet, amb una cresteta de plomes de color taronja o groga al cap i amb les ales de color verd amb taques pàl·lides. Més difícil de veure, però fàcil de sentir, és el cant renouer del passaforadí (*Troglodytes troglodytes*). El niu d'aquest aucellet és una bolla de molsa,

Al cap de poc temps, tornam a travessar el torrentó per un pontet de fusta i pujam fins a arribar a un creuament de camins. Si volem, ens podem desviar momentàniament del nostre itinerari per arribar a la font des Prat de Massanella, de cabal permanent, amb mina i canalitzada mitjançant la canaleta de Massanella.

Torrent des Prat (Foto: Gràcia Salas)

6. Vorejant la canaleta dels embassaments

Alzina (Foto: Gràcia Salas)

a la font des Noguer, que no ens passi per alt una alzina que creix, solitària, guaitant les muntanyes.

Retornam al nostre itinerari on trobarem un indicador cap al coll des Coloms. Aquí podem prendre un desviament per accedir al puig des Tossals Verds (1.120 m). Però el nostre camí ens duu fins a una canal de ciment, mostra d'enginyeria hidràulica, que transvasa aigua del gorg Blau a Cúber. Tornam a gaudir de les panoràmiques impressionants de l'embassament, el Puig Major, el puig de ses Vinyes i el morro d'Almallutx. Ja falta poc per arribar al final de l'itinerari.

Si és primavera, el color groc intens i lluminós de les argelagues (*Calicotome spinosa*) ens acompanyarà en aquest camí de tornada. Una repoblació feta fa uns trenta anys amb pinassa (*Pinus nigra*) és el senyal que som a prop del nostre punt de partida. Abans d'arribar

Vista del puig des Migdia, el Puig Major i el puig de ses Vinyes des de la canaleta dels embassaments (Foto: Gràcia Salas)

